

תוכן עניינים

X.....	1. תקציר.....
X.....	2. מבוא.....
X.....	4. שיטה.....
X.....	5. תוצאות.....
X-X.....	6. דיון.....
X-X.....	7. ביבליוגרפיה.....
X.....	8. נספחים.....

מבוא

מחקרים רבים אשר נערכו עד כה מעלים כי לאורך העשורים האחרונים חלה הרחבה משמעותית בשדה ההשכלה הגבוהה בישראל (שפרמן, 2007). התרחבות זו מתייחסת לעלייה בשיעור האינדיבידואלים אשר לומדים במוסדות לימוד להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות), במספר שנות הלימוד של פרטים בחברה, גידול בהיקף תחומי הידע, במורכבות הידע של אנשים ובמוסדות עצמם. חרף ההרחבה בשדה ההשכלה הגבוהה, ממצאיהם של מחקרים רבים מעלים כי הנגישות למערכת זו אינה מתאפשרת באופן שווה לכלל הקבוצות האתניות והמגזרים בחברה הישראלית, בייחוד לקבוצות אתניות מוחלשות כגון ערבים, אתיופים, חרדים ומזרחים בהשוואה לקבוצה האתנית האשכנזית. בהקשר זה, בני קבוצות אתניות מוחלשות מגלות קושי להשתלב באוניברסיטאות, וכן, במקצועות לימוד יוקרתיים המסייעים להשתלב במשרות מפתח ותגמול גבוה בעתיד (לב ארי וגץ, 2011).

בעוד שמחקרים רבים אשר נערכו עד כה בחנו את הגורמים החברתיים, כלכליים, פוליטיים ותרבותיים אשר משמשים כחסם עבור בני קבוצות אתניות שונות להשתלב במקצועות לימוד יוקרתיים. במחקר הנוכחי נבקש לבחון את ההבדלים בשיקולים לבחירת סוג התואר בין תלמידים בני קבוצת המזרחים שיקוליהם של תלמידים אשכנזים בבחירת התואר האקדמי. בדרך זו, מחקר זה בוחן את השיקולים האישיים אשר מניעים את החלטותיהם של חברי קבוצת המיעוט המזרחי בישראל לבחור את מקצוע הלימוד האקדמי המועדף עליהם. במחקר הנוכחי העלנו את ההשערה כי שיעור נמוך יותר בקרב בני קבוצת המזרחים בישראל ידווחו על לימודים באוניברסיטאות בהשוואה למשתתפים אשכנזים. כמו כן, שוער כי משתתפים המזרחים ידווחו על נטייה להירשם ללימודים מתוך מניעים אקסטרניניים (למשל - לתכלית הכנסה, פיתוח קריירה, מעמד מקצועי, קידום בעבודה וכדומה) בהשוואה לתלמידים אשכנזים. לעומת זאת, שוער כי משתתפים אשכנזים ידווחו על נטייה להירשם ללימודים מתוך מניעים אינטרינזיים (למשל - הרחבת אופקים, העניין במקצוע) בהשוואה למשתתפים המזרחים.

על מנת לבחון את השערות המחקר, במחקר הנוכחי דגמנו 95 משתתפים אשכנזים ומזרחים. במחקר זה התבססנו על קובץ נתונים שניוני מתוך סקר רחב יותר של משתתפים אשר נדגמו באמצעות דגימת נוחות. כל המשתתפים התבקשו למלא שאלוני דיווח עצמי אשר בחנו, בין היתר, גורמים סוציו-דמוגרפיים, מניעים ללימודים באקדמיה ואת סוג מוסד הלימוד בו המשתתפים לומדים (אוניברסיטה \ מכללה). ניתוח הנתונים נערך תוך שימוש במבחן חי בריבוע ומבחן T לשני מדגמים בלתי תלויים. בקצרה, תוצאות המחקר המדגמיות העלו כי כמשוער, שיעור גבוה במקצת בקרב התלמידים המזרחים לומדים במכללות בהשוואה לתלמידים אשכנזים. כמו כן, כמשוער, נמצא כי המשתתפים האשכנזים בוחרים את סוג לימודיהם ממניעים אינטרינזיים יותר בהשוואה למשתתפים המזרחים. בניגוד למשוער, נמצא כי

המשתתפים האשכנזים דיווחו על נטייה רבה יותר לבחור את סוג הלימודים שלהם ממניעים אקסטרניזיים בהשוואה למזרחים. בכל אופן, חשוב לציין כי, בין היתר, על רקע מדגם המשתתפים הקטן, באף לו אחת מבין השערות המחקר לא נמצאו הבדלים מובהקים.

סקירת ספרות

ההשכלה הגבוהה בישראל

השכלה גבוהה מהווה אפיק משמעותי לקידום כלכלי וחברתי של אינדיבידואלים במדינות מערביות. בהקשר זה, למידה במוסדות להשכלה גבוהה משפרת את הסיכויים של פרטים להשתלבות הוגנת ושוויונית בשוק העבודה בן-זמנינו. קבלת תעודת תואר ראשון או שני אשר ניתנת עם סיום התואר מאפשרת לבוגרי התארים להתקבל למקצוע יוקרתי באופן יחסי, לשמר או לפתח את הסטטוס הסוציו אקונומי שלהם, וכן, אף תורמות לתחושת המסוגלות והערך העצמי של הבוגרים. אינדיבידואלים אשר אינם מצליחים להשתלב במוסדות להשכלה גבוהה נוטים להיקלע לקשיים להשתלב במשרות יוקרתיות ורווחיות בשוק העבודה, ולכן, סובלים ממיקום ריבודי נמוך (לב ארי וגץ, 2011).

על רקע החשיבות הרבה של ההשכלה בעולם המודרני, וכן, בעקבות ההתפתחויות טכנולוגיות, סוציאליות וכלכליות בחברות מערביות, לאורך העשורים האחרונים החלה התרחבות משמעותית של תחום ההשכלה הגבוהה (Schofer & Meyer, 2005). התרחבות זו מתייחסת לעלייה בשיעור האינדיבידואלים אשר לומדים במוסדות לימוד להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות), במספר שנות הלימוד של פרטים בחברה, גידול בהיקף תחומי הידע ומורכבות הידע של אנשים ובחשיבות ההולכת ועולה של רכישת השכלה גבוהה כחלק אינהרנטי משגשוג וקריירה מוצלחת (איילון, 2008).

מגמת ההתרחבות בתחום ההשכלה הגבוהה אינה פסחה על מדינת ישראל, לראיה, במהלך 25 השנים האחרונות שיעור הסטודנטים אשר לומדים לתואר הראשון במדינת ישראל שילש את עצמו (המועצה להשכלה גבוהה, 2016). בהקשר זה, בעוד שעד ראשית שנות ה-90 רוב מכריע של 85 אחוז מהלומדים לתארים ראשונים בישראל למדו באוניברסיטאות, הרי שבמהלך 27 השנים האחרונות מערכת ההשכלה הגבוהה התרחבה באופן ניכר. בכלל זה, נכון לשנת 2014 ניתן היה למצוא במדינת ישראל 66 מוסדות להשכלה גבוהה, מבניהם - שמונה אוניברסיטאות¹, 37 מכללות אקדמיות ו 21 מכללות אקדמיות לחינוך (קליין אבישי, אופיר וקרול, 2014) ו 26 מכללות אשר נועדו להכשרת מורים. התרחבות היקף הלומדים קשורה בעיקר לעליה המשמעותית בהיקף הלומדים במכללות, כאשר נכון לשנת 2017 89,944 סטודנטים –

¹ בין שמונת האוניברסיטאות- האוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת בר אילן, אוניברסיטת בן גוריון, אוניברסיטת חיפה, האוניברסיטה הפתוחה, הטכניון ומכון ויצמן למדע.